

ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ ЙОГО ПРОДУКЦІЇ

У статті проаналізовано роль організації інфраструктури аграрного ринку як одного з інструментів впливу на формування попиту і пропозиції сільськогосподарської продукції. Розглянуто шляхи товаропросування від виробників аграрного сектору до споживачів при наявності організованої ринкової інфраструктури та при роботі тимчасових, багатоланкових посередників. Викладено погляд на необхідність створення та організації ефективно-функціонуючої інфраструктури аграрного ринку, яка забезпечує його рівноважний стан при дотриманні інтересів представників попиту та пропозиції.

Ключові слова: інфраструктура аграрного ринку, посередники, попит, пропозиція, реалізація.

I. Вступ. Трансформація АПК у напрямку створення ринкових структур є найбільш складним компонентом перебудови економіки України. Становлення, організація та результативність діяльності інфраструктури аграрного сектору є важливим етапом при переході від хаотично працюючого ринкового середовища до організованого, динамічного, функціонуючого на основі дії законів попиту, пропозиції та конкуренції. Розвиток інфраструктурних агроформувань саме в такому аспекті забезпечує вихід на ринок і реалізацію продукції для сільськогосподарського підприємства, фермерського господарства чи приватного господаря. Вагомий внесок у дослідження ринкової інфраструктури сільського господарства зробили багато вітчизняних науковців та практиків. Т.О. Осташко розглядає інфраструктуру аграрного ринку як чинник впливу на результативність ринку [1, 147]. Н.М. Міщенко вважає, що перебудова агропродовольчого комплексу передбачає створення принципово нової ринкової інфраструктури [2, 105]. П.Т. Саблук, Д.Я. Карич, Ю.С. Коваленко обґрунтовують реформування інфраструктури за двома напрямками: з боку функцій (функціональний аспект); з боку фізичних

елементів (фізичний аспект) [3, 118]. Проте, на нашу думку, процес становлення та механізм організації результативнопрацюючої інфраструктури повинен також розглядатися при врахуванні сукупної пропозиції й попиту на сільськогосподарську продукцію.

II. Постановка завдання. Метою даного дослідження є вивчення значення ефективно організації інфраструктури аграрного ринку при формуванні попиту і пропозиції та забезпеченні економічних інтересів товаровиробників й споживачів. Згідно з поставленою метою необхідно з'ясувати такі задачі:

- дослідити потоки товароруку від виробника до споживача;
- виявити найбільш ефективні канали просування продукції аграрного ринку;
- визначити вагомість ефективнодіючої інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції при формуванні її попиту та пропозиції;
- проаналізувати ціни на продукцію за різними каналами реалізації.

III. Результати. Валову продукцію сільського господарства області вирощують як аграрні підприємства, так і господарства населення, проте при наявному потенціалі формування її високої пропозиції вони не здатні забезпечити собі оптимальний прибуток за відсутності результативнофункціонуючої ринкової інфраструктури. Економічно вигідний збут також стимулюється та заохочується відповідною винагородою – реалізаційними цінами. Організована, цивілізована інфраструктура забезпечуватиме оптимальні обсяги виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Вона сприятиме досягненню стану рівноваги між попитом і пропозицією (рис. 1).

Варіанти поступлення продукції аграрного ринку від товаровиробника до споживача при організованій та неорганізованій роботі його інфраструктури представлено на рис. 2.

Пропозиція повинна складатися на основі не всієї валової продукції АПК, а тієї її частки, яка може бути представлена на ринку.

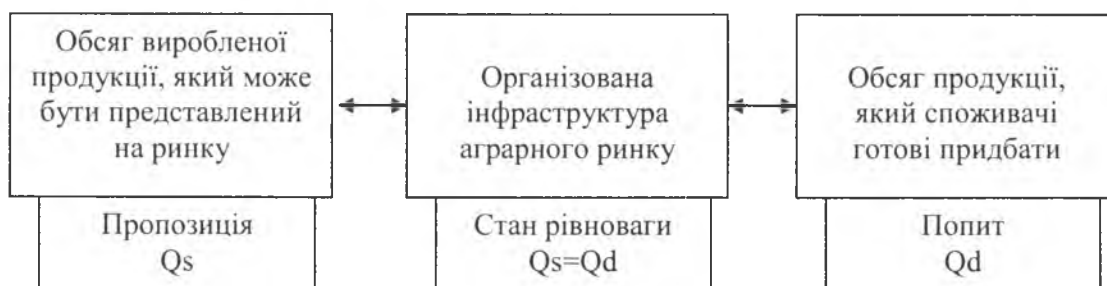

Рис. 1. Встановлення стану рівноваги аграрного ринку при роботі його інфраструктури

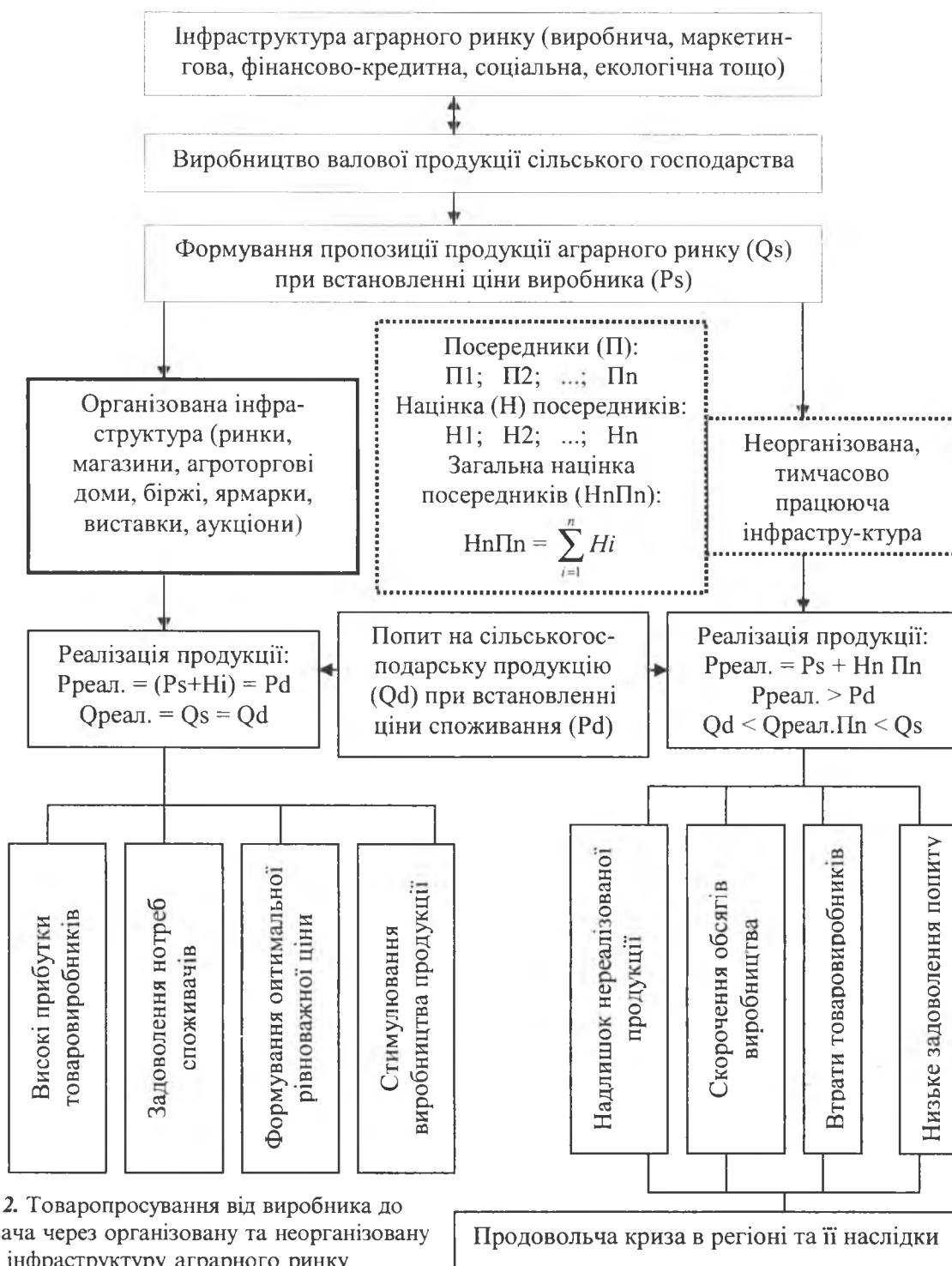

Рис. 2. Товаропросування від виробника до споживача через організовану та неорганізовану інфраструктуру аграрного ринку

Обсяг продукції аграрного сектора, що реалізовуватиметься через його інфраструктурні елементи, залежатиме від їх кількості та якості роботи, пропускної здатності, наявності складських приміщень тощо.

Товаропросування сільськогосподарського виробника через організовану інфраструктуру, яка містить офіційно зареєстровані агроформування (ринки, магазини, агроторгові доми, біржі, ярмарки, виставки, аукціони), що функціонують у визначеному правовому полі, забезпечує повну реалізацію продукції. Стан рівноваги ($Q_{\text{реал.}} = Q_s = Q_d$) встановлюється при досягненні оптимальної ціни, яка є вигідною для споживача, оскільки ціна продукції при збуті містить лише одну націнку (Ні) елемента інфраструктурного середовища ($P_{\text{реал.}} = (P_s + H_i) = P_d$).

Реалізація продукції через організовану інфраструктуру має такі основні переваги: високі прибутки товаровиробників; задоволення потреб споживачів; формування оптимальної рівноважної ціни; стимулювання виробництва продукції.

Неорганізована інфраструктура ринку сільськогосподарської продукції містить чималу кількість посередників (П), які працюють непостійно та хаотично. Кожен з них, переслідуючи за мету отримання максимального прибутку, встановлює свою націнку (Н). Величина загальної націнки посередників ($H_n P_n$) залежатиме від їх кількості та тієї норми прибутку, яку кожен встановлюватиме. Отже, ціна реалізації продукції кінцевому споживачу в цьому випадку значно вища за ціну, яку може запропонувати споживач ($P_{\text{реал.}} = P_s + H_n P_n$; $P_{\text{реал.}} > P_d$). Обсяг реалізації через посередницькі структури, з одного боку, менший за той, що може бути сформований пропозицією ($Q_{\text{реал.}} P_n < Q_s$), оскільки частина товаровиробників незадоволена низькими закупівельними цінами і проводить збут через інші канали. З другого боку, обсяг реалізації продукції через посередницькі структури більший за фактично продану продукцію ($Q_{\text{реал.}} P_n > Q_d$).

Збут продукції через неорганізовану інфраструктуру має такі основні негативні наслідки: надлишок нереалізованої продукції; скорочення обсягів виробництва; втрати товаровиробників; низьке задоволення попиту.

Підводячи підсумок вищесказаному, стверджуємо, що значущість функціонуван-

ня організованої інфраструктури аграрного ринку полягає у наступному:

- економічній вигідності товаровиробників при встановленні зв'язків з організованими, стабільнопрацюючими інфраструктурними елементами;
- скороченні посередницьких та проміжних ланок при товаропросуванні;
- забезпеченні зростання частки реалізації сільськогосподарської продукції як одного з основних критеріїв ефективного функціонування ринкової інфраструктури АПК [4, с. 640];
- досягненні оптимальних (максимально великих) обсягів реалізації продукції аграрного ринку при оптимальних (мінімально малих) загальних витратах;
- встановленні оптимальної реалізаційної ціни на продукцію, яка повною мірою задовольняє як споживачів, так і товаровиробників;
- стимулюванні виробництва сільськогосподарської продукції;
- задоволенні потреб споживачів.

При визначенні попиту на продукцію аграрного ринку необхідно брати до уваги його розрахункову величину, що виключає населення сільської місцевості. Це пояснюється тим, що у селян частина виробленої аграрної продукції спрямовується на власне споживання, що підтверджується даними обласного управління статистики в балансах продуктів сільського господарства, зокрема в статті „Витрачено для особистого споживання” в натуральному та вартісному вираженні.

Продукція сільського господарства представлена рослинництвом і тваринництвом. Ми пропонуємо обрати деякі основні види продукції цих галузей для наочності та спрощення проведення дослідження. Якщо розглядати баланси продуктів сільського господарства, то можна помітити, що найбільша частка виробництва й реалізації в натуральному вираженні належить картоплі та зерну. Характерними видами продукції тваринництва, на нашу думку, є молоко та м'ясо. Вказані продукти аграрного ринку є найважливішими для більшості виробників та споживачів.

Обґрунтування попиту на сільськогосподарську продукцію необхідно проводити, враховуючи в першу чергу населення міста

та районних центрів і нормативно-встановлену норму споживання на одну людину того чи іншого виду продукції (табл. 1).

коливанням рівня цін на продукцію аграрного ринку. Найвигіднішим місцем реалізації згідно з ціновим критерієм протягом ос-

Таблиця 1

Розрахунок ймовірного попиту на продукцію сільського господарства Івано-Франківської області

Продукція	Норма споживання на 1 особу, кг*	Місцеве населення області, тис. чол.**	Ймовірний попит на продукцію, тис. тонн
Зерно	93,8	591,1	55,4
Картопля	90,1		53,3
Молоко та молокопродукти	353,3		208,8
М'ясо	45,4		26,8

* [5, с. 10].

** станом на 1.01.2005 р. жителів сільської місцевості нараховувалось 803 тис. осіб, що становить 57,6 % [6, с. 1]. Відповідно все населення області становить 1394,1, тоді кількість місцевого населення дорівнює $1394,1 - 803 = 591,1$ тис. чоловік.

Організація діяльності інфраструктури аграрного ринку повинна не тільки максимально задовольняти сформований попит на сільськогосподарську продукцію, але й стимулювати його зростання при умові стабільної платоспроможності споживачів. Попит стимулює роботу інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції та її динамічний розвиток, вимагає створення нових прогресивних форм агроформувань.

Важливим фактором, що безпосередньо впливає на величину формування попиту і пропозиції продукції, є ціна. Ціни, з одного боку, повинні бути високими, що стимулюватиме виробництво (згідно із законом пропозиції), а з іншого, – низькими, оскільки це призведе до зростання попиту (згідно із законом попиту).

Просування продукції від виробника до споживача сільськогосподарськими підприємствами області здійснюється через: заготівельні організації та переробні підприємства (включаючи підприємства споживчої кооперації), її видачу в рахунок орендної плати пайовикам та оплату праці працівникам, продовольчий ринок, комерційні структури та підприємства інших видів діяльності.

Вибір напрямків збуту продукції на аграрному ринку для особистих селянських господарств і сільськогосподарських підприємств в області недостатньо широкий та ефективний. Це пояснюється також і значним

таних років залишається ринок та торговельна мережа. Тут збут за економічно привабливими цінами потребує значних додаткових витрат: на транспортування, розфасовку, безпосередньо реалізацію тощо. В зв'язку з цим значна частка суб'єктів аграрного ринку, за відсутності додаткового капіталу та умов зберігання продукції, змушена продавати її різноманітним посередникам, що не стимулює виробництво й стримує соціально-економічний розвиток села та залишає в програді не тільки виробників, а й споживачів.

IV. Висновки. На сьогоднішній день в Україні створена і функціонує інфраструктура аграрного ринку двох типів: організована та неорганізована, яка негативно впливає на динаміку його розвитку. Діяльність першої має ряд переваг та позитивних результатів:

- забезпечення високих прибутків товаровиробників при максимально можливому задоволенні споживачів;
- збільшення товарообігу продукції та стимулювання її виробництва;
- створення передумов щодо оптимізації цін на продукцію;
- забезпечення надійності, прозорості і стабільності ринкового товарообміну;
- регулювання товарно-грошових та виробничих відносин тощо.

Посередницькі агроформування неорганізованої інфраструктури аграрного ринку

необхідно звести до мінімуму, захищаючи соціально-економічні інтереси селянства, держави та споживачів. Також потрібно створювати такі умови функціонування інфраструктурного середовища в АПК, які б примушували їх легалізовуватися і працювати на користь виробників і покупців.

1. *Остапко Т.О.* Ринкова трансформація аграрного сектора. – К.: Фенікс, 2004. – 280 с.

2. Формування галузевих ринків України: перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О. Точиліна. – К.: Фенікс, 2004. – 332 с.

3. *Саблук П.Т., Карич Д.Я., Коваленко Ю.С.* Основи організації сільськогосподарського ринку. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 190 с.

4. *Продашова І.І.* Аналіз балансів споживання і реалізації зерна та картоплі в Івано-Франківській області / Економіка: проблеми теорії та практики. Випуск 201: В 5 т. Т. III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 632–641.

5. Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2001. – Ч. 4. – 245 с.

6. Економічна доповідь. Відділ статистики сільськогосподарства та навколишнього середовища. Івано-Франківське обласне управління статистики. – Івано-Франківськ, 2004. – 28 с.

In the article we analysed the role of organization infrastructure agrarian market as one of the tools influence on forming demand and supply agricultural products also we examine the ways of commodity circulation from producers of agrarian sector to the users with organized market infrastructure and during the temporary iterative mediators. There is some thought about necessity of create and organization of effective infrastructure agrarian market, which provides equiponderance condition at the observance of interests repress watives of demand and supply.